

Programrapport 2018 – Lærertetthet og læringseffekt/LÆREEFFEKT

Sammendrag

LÆREEFFEKT startet opp våren 2015. Satsingen lyste ut midler til forskningsprosjekter med frist i oktober 2015. Prosjektene som fikk bevilgning startet opp i 2016, og intervensjonene ble satt i gang skoleåret 2016–2017, og er ved utgangen av 2018 inne i sitt tredje år med intervensjoner. I november 2017 ble det gjennom budsjettforliket enighet om å innføre en nasjonal norm for lærertetthet fra skoleåret 2018–2019. Det ble i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett besluttet at det ene intervensjonsprosjektet avviklet intervensjonene fra og med skoleåret 2018–2019, mens det andre prosjektet fortsatte som planlagt. Aktiviteten i satsingen i 2018 har vært knyttet til prosjektenes gjennomføring av intervensjonene i samarbeidskommuner og skoler, samt datainnhenting.

LÆREEFFEKT gjennomførte i november 2018 det tredje programseminaret, hvor prosjektene, det rådgivende vitenskapelige utvalget, styringsgruppen og administrasjonen deltok. Formålet med seminaret var at aktørene i satsingen ble samlet for å diskutere framdriften og mulige forbedringer i prosjektet og for satsingen som helhet. I 2018 var programseminaret kombinert med et eksternt rettet formidlingsseminar. Det var invitert deltakere fra Kunnskapsdepartementet, Utdanningsdirektoratet, Norsk lektorlag, Utdanningsforbundet, KS mv.

Ettersom prosjektene i satsingen hadde oppstart i 2016 er det for tidlig å vurdere resultater fra forskningsinnsatsen. Generelt er det frarådet å presentere resultater så lenge intervensjonene pågår, for at intervensjonene ikke skal påvirkes. Prosjektene presenterte noen foreløpige analyser for styringsgruppa ved programseminaret i november 2018. De foreløpige analysene viser at datagrunnlaget som samles inn særlig gjennom intervensjonsstudiene gir mulighet for mange interessante analyser.

Per utgangen av 2018 har LÆREEFFEKT ikke midler til eller planer om å øke antall prosjekter i porteføljen.

Programmets overordnede mål og formål

LÆREEFFEKT ble lansert i 2015 som en del av regjeringens satsing på flere lærere for de yngste elevene i grunnskolen. Nærmere 425 mill. kroner skal over en periode på fire år fordeles på 65 kommuner slik at man kan forske på effektene av ulike måter å bruke ekstra lærerstillinger på i 1.- 4. trinn i grunnskolen. I samarbeid med Utdanningsdirektoratet finansierer LÆREEFFEKT forsøk med økt lærertetthet og måter for hvordan 150 nye lærerstillinger skal brukes i skolen.

Målet med satsingen er å utvikle kunnskap om effektene av ulike former for økt lærertetthet i småskolen. Satsingen skal gi ny kunnskap om hvilke effekter ulike måter å bruke økte lærerressurser på i skolen har for elevenes læring og læringsmiljø. Hvilke effekter økt lærertetthet har på elevenes lese-, skrive- og regneferdigheter samt læringsmiljø i klasserommet og elevenes psyko-sosiale tilpasning i skolen vil bli undersøkt og det er ønskelig å belyse underliggende mekanismer for eventuelle effekter.

LÆREEFFEKT er organisert som en satsing i Forskningsrådet, men driftes tilsvarende et forskningsprogram. Det er gjennomført to utlysninger i 2015 og 2016. I alt der det tre prosjekter som har fått midler:

- Two Teachers in the Class: Increasing the Opportunities to Differentiate Literacy instruction (TID)/Universitetet i Stavanger
- Small group Instruction in Mathematics for Pupils Level 1-4: Effects of a randomized controlled trial intervention study (1+1)/NIFU
- 262407/Educational resources and student performance/NIFU/Prosjektleder: Rune Borgan Reiling

De tre prosjektene hadde oppstart i 2016, og sluttføres etter planen ila. 2021.

Beskrivelse og vurdering av aktivitet, måloppnåelse og planer framover

Resultater, virkninger og effekter

De to intervensjonsstudiene finansiert gjennom LÆREEFFEKT startet opp med intervensjoner skoleåret 2016–2017, og er ved utgangen av 2018 inne i sitt tredje år med intervensjoner. Det er stor politisk oppmerksomhet om lærertetthet, og det er generelt frarådet å publisere resultater fra satsingen så lenge intervensjonene fremdeles pågår. Intervensjonene har i all hovedsak hatt en vellykket oppstartsfasen. Randomiserte kontrollerte forsøk i denne skalaen er krevende forskningsdesign å planlegge, implementere og drifte og status høsten 2018 tilsier at fremdriften i prosjektene er lovende. Aktiviteten i satsingen i 2018 har vært knyttet til prosjektenes gjennomføring av intervensjonene i samarbeidskommuner og skoler, samt datainnhenting.

Det har imidlertid vært betydelige endringer i rammebetingelsene for prosjektene ila. 2018. Ved budsjettforliket 2017 ble det vedtatt å innføre en nasjonal lærernorm fra skoleåret 2018–2019. Dette endret rammebetingelsene og påvirker intervensjonsstudiene. Målet for lærernormen er at det høsten 2018 skal være 1 lærer per 16 elever i 1.–4. klasse og 1 lærer per 21 elever i 5.–10. klasse, og fra høsten 2019 er målet at det skal være 1 lærer per 15 elever i 1.–4. klasse og 1 lærer per 20 elever i 5.–10. klasse.

På bakgrunn av denne beslutningen, ble intervensjonsstudiene i desember 2017 bedt om å redegjøre for konsekvensene av den nasjonale lærernormen. De også skulle vurdere avvikling eller videreføring av intervensjonene. Kunnskapsdepartementet bad Forskningsrådet om å komme med en vurdering av hvilke konsekvenser innføringen av nasjonal lærernorm ville få for intervensjonsstudiene. Etter en samlet vurdering og dialog mellom Scientific Advisory Board (SAB), Styringsgruppa og prosjektlederne, kom Forskningsrådet fram til en anbefaling om å videreføre intervensjonene i NIFU/1+1-prosjektet og avvike intervensjonene i UiS/Two Teachers. Anbefalingen om å avvike intervensjonen kom på bakgrunn av en helhetsvurdering av konsekvensene for forskningsdesignet. Det ble i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett deretter besluttet at UiS/two teachers avvirket intervensjonene fra og med skoleåret 2018–2019, mens NIFU/1+1-prosjektet fortsatte som planlagt med nødvendige justeringer. Det ble også besluttet at forskningsdelen av UiS/Two Teachers skulle fortsette, for å få mest mulig kunnskap om hvordan økt lærertetthet kan få positive effekter for elevene.

Tema-, fag, sektor- og næringsområder

Satsingen finansierer prosjekter som prøver ut, og forsker på effektene av, ulike former for økt lærertetthet i 1.–4. klasse. Forskningsspørsmålene som skal besvares har bidrag fra flere fag. Det være seg forskningskompetanse om ressursbruk og resultatoppnåelse i skolen, lærernes arbeidsmåter og undervisningsformer, elevenes læringsprosesser og læringsutbytte samt

læringsmiljø, trivsel og psykisk helse. I intervensjonsstudiene er sentrale fagdisipliner lese- og skriveferdigheter og matematikk sterkt representert. Forskningsspørsmål knyttet til økonomi og offentlig forvaltning blir også besvart i satsingens prosjekter. Datagrunnlaget som samles inn vil være omfattende og rikholdig, og vil også kunne benyttes til andre interessante analyser.

Forskningskapasitet

LÆREEFFEKT vil bidra til å styrke kapasiteten og kvaliteten innenfor forskning med eksperimentelt design. Intervensjonsstudier av den typen som satsingen finansierer har stor interesse og blir stadig oftere etterspurt, også utenfor utdanningsområdet. Samfunnsvitenskapelige randomiserte kontrollerte forsøk og andre eksperimentelle studier vil kunne utgjøre viktige verktøy i for eksempel politikktutforming og LÆREEFFEKT vil gi ny kapasitet på og om denne typen forskning.

Erfaringer med intervensjonsstudiene i LÆREEFFEKT har overføringsverdi til liknende satsinger. Foreløpige erfaringer fra LÆREEFFEKT viser at det er svært viktig med at det settes av god tid fra oppstart av prosjektet til oppstart av intervensjonene. Det har også vist seg at det er svært krevende å utvikle spesifikke tiltak og valide måleinstrumenter. Prosjekter som ikke har dette klart ved prosjektoppstart, eller bygger på eksisterende tiltak og utprøvde strategier for innhenting av data, vil kunne ha utfordringer ved oppstart. I tillegg er det omfattende behov for administrativ støtte for å få prosjektene til å fungere godt. Kontakten med de enkelte skolene er krevende å administrere, og for en best mulig gjennomføring er det nødvendig at det settes av tid og ressurser til dette. En annen viktig faktor er at det er særlig utfordrende å gjennomføre slike studier der det er høy politisk oppmerksomhet og betydelig gjennomslagskraft. Slike endrede rammebetingelser er vanskelig å forutse for prosjektene og dermed vanskelig å ta høyde for i planleggingsfasen.

Forskningskvalitet/Innovasjonsgrad

LÆREEFFEKT bidrar til å øke kompetansen innenfor forskning med forskning med randomiserte, kontrollerte design (RCT), og dermed øke kvaliteten på denne type forskning i norske forskningsmiljøer. Det er en økende etterspørsel etter denne typen studier i forbindelse med implementering av ulike tiltak i offentlig sektor, og det er satt i gang ulike initiativ som finansierer forskning basert på randomiserte kontrollerte design både gjennom Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet. Flere slike prosjekter finansieres gjennom FINNUT-programmet.

Internasjonalt samarbeid

Prosjektene blir gjennomført i tett samarbeid med andre forskningsmiljøer nasjonalt og internasjonalt. For å sikre tilknytning til den internasjonale forskningsfronten på feltet har styringsgruppen oppnevnt et rådgivende vitenskapelig utvalg (Scientific Advisory Board – SAB) bestående av internasjonale toppforskere på området. SAB gir råd til prosjektene for å bidra til å styrke prosjektenes vitenskapelige kvalitet og synlighet på den internasjonale forskningsagenda, og bidra med innspill til videre utvikling av satsingen som helhet. Studiene i LÆREEFFEKT tar utgangspunkt i forskningsfronten på feltet og det er forventet at prosjektene vil bidra med ny kunnskap av internasjonal interesse.

Forsknings- og innovasjonssystemet

Forskningsrådet opplever en økende interesse for intervensjonsstudier og studier med eksperimentelt design på utdanningsområdet. Programmet *Forskning og innovasjon i utdanningssektoren* – FINNUT - finansierer flere studier med slike forskningsdesign, og Kunnskapsdepartementet har i senere tid satt i gang et program for systematisk utprøving av tiltak for å bedre gjennomføring av videregående opplæring – *Program for bedre gjennomføring*. Utdanningsdirektoratet har også initiert flere prosjekter mer bruk av eksperimentelle og kvasi-

eksperimentelle metoder på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet. Kunnskapsdepartementet har i 2018 tildelt midler til FINNUT øremerket forskning på effekter av tiltak i barnehage og grunnskole. Satsingen er under oppbygging, og er en del av Regjeringens nye modell for kompetanseutvikling.

Disse initiativene vil sammen med LÆREEFFEKT-satsingen bidra til å bygge forskningsmiljøer og nettverk med kompetanse på intervensjonsstudier og studier med eksperimentelt design i Norge. Forskningsmiljøene i satsingen har også gått sammen i større tverrfaglige forskningskonsortier. LÆREEFFEKT vil gi et viktig bidrag i denne sammenhengen, og satsingen har lagt vekt på at forskningsprosjektene integrerer kompetansebyggende elementer og rekruttering. Det finansieres to doktorgrads- og to postdoktorstipendiater i intervensjonsstudiene.

Kommunikasjon og rådgivning

Det er stor interesse for satsingen i skolesektoren, og resultatene vil kunne bidra til endringer på sentralt og lokalt nivå. Det er derfor lagt opp til at de ulike aktørene i satsingen prioriterer arbeidet med kommunikasjon, brukerrettet formidling og allmennrettet formidling. Alle prosjektene har egne nettsider der de legger ut nyheter om prosjektet, og intervensjonsstudiene har tett dialog med de involverte kommunene om gjennomføring av intervensjonene. I 2018 rapporteres det i alt om to vitenskapelige publiseringer, åtte brukerrettede formidlingstiltak og to oppslag i massemedia. Imidlertid er prosjektene anbefalt av rådgivende utvalg å ikke formidle forskningsresultater før intervensjonene er gjennomført, for å ikke påvirke intervensjonene i skolene.

Det overordnede ansvaret for formidling og kommunikasjon er delt mellom prosjektene som finansieres av satsingen og Forskningsrådets administrasjon, vil skje i samarbeid med www.forskning.no, Kunnskapssenter for utdanning, Utdanningsdirektoratet, KS, Utdanningsforbundet og andre aktører i FoU-systemet for utdanningssektoren. Det kan være aktuelt å se på muligheten for felles formidlingstiltak med andre liknende initiativer, som *Program for bedre gjennomføring* og FINNUTs nye satsing på forskning på effekter av tiltak i barnehage og grunnskolen (Innovasjonsordningen).

LÆREEFFEKT vil gjennomføre årlige formidlingsseminarer hvor det blant annet legges opp til at satsingen presenterer status og fremdrift i prosjektene. Det andre eksternt rettede formidlingsseminaret ble gjennomført i forbindelse med programseminaret i november 2018. Det deltok bl.a. personer fra Kunnskapsdepartementet, Utdanningsdirektoratet, Utdanningsforbundet og KS på seminaret.

Inntekter og overføringer

Det er satt av nærmere 425 mill. kroner til forskningsatsingen. Ca. 65 mill. kroner av disse er øremerket forskning. Resterende midler skal finansiere intervensjonene og dekke kommunenes utgifter til økt lærertetthet, dvs. lærerårsverk.

Det ble bevilget midler i 2015 til to intervensjonsstudier med oppstart i 2016. I 2016 ble det gitt en ekstra tildeling og det ble lyst ut midler til prosjekter som kunne supplere intervensjonsstudiene. Det ble bevilget midler til ett prosjekt.

Etter forslag fra Forskningsrådet fikk LÆREEFFEKT sent i 2016 tildelt midler til å dekke uforutsette utgifter i intervensjonsstudiene. Bakgrunnen for forslaget var at prosjektene møtte flere utfordringer i oppstartsfasen av intervensjonene, utfordringer som blant annet skyldes kort planleggingstid mellom bevilgning og implementering av intervensjonene. Prosjektene fikk derfor i 2017 søke om å få dekket uforutsette kostnader, og ble gitt en økning i rammen for 2016.

Innføringen av en nasjonal norm for lærertetthet fra skoleåret 2018–2019 har påvirket rammebetingelsene for intervensjonsstudiene. Det ble våren 2018 besluttet at UiS/Two teachers avvirket intervensjonene men fortsatte forskerprosjektet som planlagt. NIFU/1+1-prosjektet fortsatte intervensjonene som planlagt fra skoleåret 2018–2019, og har fått tildelt noen økte ressurser for å håndtere dette. Dette medførte et behov for noe økte ressurser til satsingen, og Forskningsrådet har fått en økning i rammen for 2019 for å dekke inn merbehovet. Med dette er midlene til satsingen disponert.

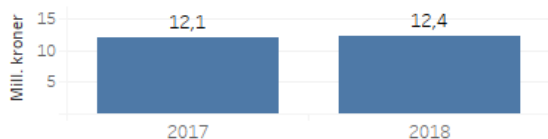
Ved utgangen av 2018 har ikke LÆREEFFEKT midler eller planer om å øke antallet prosjekter i porteføljen.

Lenker til annen relevant informasjon

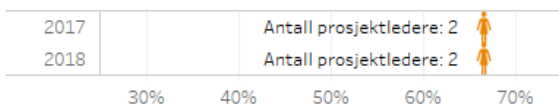
- Two Teachers/Universitetet i Stavanger: https://lesesenteret.uis.no/two_teachers/
- 1+1-prosjektet/NIFU: <http://1pluss1prosjektet.no/>
- Education resources and student performance/NIFU: <https://www.nifu.no/projects/educational-resources-and-student-performance/>
- Lærernorm for grunnskolen: <https://www.udir.no/larernorm>
- Hva er den nye lærernormen i skolen? <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/larernorm/id2608687/>

Nøkkeltall for LÆREEFFEKT

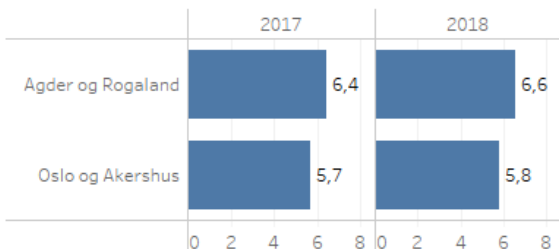
Prosjektbevilgninger (rev. budsjett)

Andel kvinnelige prosjektledere i aktive prosjekter

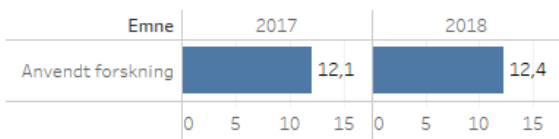
Aktive prosjekter fordelt på landsdel, mill. kroner

Aktive prosjekter fordelt på FoU-sektor, mill kroner

	2017	2018
Instituttsektor	5,7	5,8
UoH-sektor	6,4	6,6

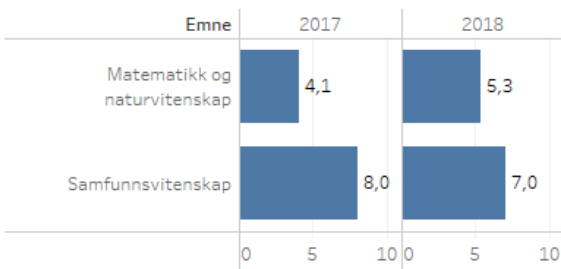
Aktive prosjekter fordelt på forskningsart, mill. kroner

Internasjonalt samarbeid i aktive prosjekter, mill. kroner

	2017	2018
Antall aktive prosjekter	3	3

Aktive prosjekter fordelt på fagområde, mill. kroner

Aktive prosjekter fordelt på søknadstype, mill. kroner

	2017	2018
Forskerprosjekt	12,1	12,4

Antall personer og årsverk stipendiater

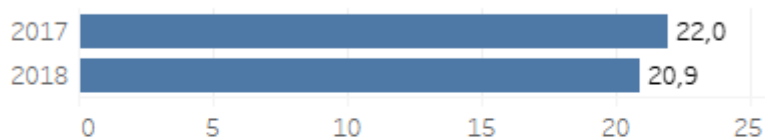
Kjønn	Rolle	Antall		Årsverk	
		2017	2018	2017	2018
Kvinne	Doktorgrad	2	2	1,4	2,0
	Postdoktorstipendiat	1	2	0,6	0,9

Samarbeid i aktive prosjekter - antall relasjoner til en sektor og antall organisasjoner

FoU sektor	2017		2018	
	Antall	Ant. org	Antall	Ant. org
Instituttsektor	2	4	2	4
UoH-sektor	2	2	2	2
Utlandet	3	4	3	4

FoU-inntekter		
	2017	2018
Kunnskapsdepartementet	15,300	11,900
Totalt	15,300	11,900

Disponibelt budsjett i mill kroner

Forbruk og overføringer, mill kroner		
	2017	2018
Overføringer	-9,0	-10,7
Regnskapsført beløp (mill kr)	13,0	10,2

		2016	2017	2018
Allmennrettede tiltak	<i>Oppslag i massemedia</i>	54	9	2
	<i>Populærvitenskapelige publikasjoner</i>	1	2	
Brukerrettede formidlingstiltak	<i>Rapporter, notater, artikler, foredrag på møter/konferanser rettet mot målgruppene i prosjektet</i>	11	16	8
	<i>Publisert artikkel i periodika og serier</i>		1	2